

T

TARAL·LA i TARUMBA. Sense canviar essencialment l'etimologia i la història d'aquest mot, que en el vol. VIII, 303b23-304b6, poso entre els resultats de la família de mots de creació expressiva (encapçalat per *TARAL·LA* i integrat especialment per *tarambana* i *taral·liròt*, i pels castellans de l'article *turulato* del *DCEC/DECH*, convé indicar algunes dades no ateses pels filòlegs, que precisen i condicionen aquesta història i fins suggereixen que no fou solament en aquesta casa el bressol de la criatura. Primerament m'anticipen molt la primera data catalana, que no trobàvem fins al Lab. de 1840, i ara el mostren tan antic com el parió castellà, i marcant una pista originària que no es veia en l'un ni en l'altre. Fou, en efecte, un mot força afectat pel Baró de Maldà, que li veiem bastant des de les dècades més antigues del *Calaix de Sastre*. L'hi trobem sovint l'acc. 'bullici, gresca brogiosa' que només li havia atribuït el Labèrnia, si bé no sense coincidència amb l'acc. 'tiberi, marrinxà' recollida a Vic pel *Dag*; Maldà, i amb aquest valor, l'usa també en la forma o variant del mot que ens era coneguda únicament, però també, i en el dietari més antic, en una que ens sobta com a nova, tot i que ha de ser més originària que l'altra, *taraümba*: «Festa Major a l'Hospitalet —: desori bullició, *taraümba* a trenca-coll a tot arreu, principalment en la nit dels sarau», així escrivia l'any 1787, evidentment amb el matís de 'brogit, barrila, xivarri festiu' (*Calaix*, ed. Boixareu, 1987, I, 175). Més tard es veu que la forma contracta (única coneguda fins ara en cat. i en cast.) devia generalitzar-se en l'ús barceloní i és la que escriu, si bé amb el mateix sentit avui tan antiquat, que en el meu article jo, com tothom, la posava en quarantena: «a l'entrada de l'hostal s'oïa prou *tarumba* --- tant traüt de gent --- a. 1794 (II, 256), i és la forma que ja havia usat en uns altres passatges del mateix any (II, 189) i de 1791: «gent del populatxo, no satisfeta de la *tarumba* [carnavalesca] d'ahir, i l'ha anada a fer a fora: allò que en diuen enterra En Carnestoltes» (I, 252).

Doncs tant aquest sentit com aquesta combinació vocàlica, amb aquest hiatus cridaner, ens recorda un

altre mot molt afavorit i antic en castellà, *barahunda*, que ja figura amb el mateix hiatus *a-ü* c.1340 en l'Arx. de Hita (*DECH*¹, 494a45), el seu autor més antic; mot de vasta fortuna en les llengües veïnes, car des del cast. es propagà a l'it. i als seus dialectes, sic. i cal. *baraünnna*, i potser per aquesta porta del Migjorn, on els dialectes tancaven la *o* de la llengua comuna (*profondo* → *prufunnu*) en estendre's a la llengua literària i els parlars del Nord, en feren *baraonda* (s. XVIII, en it. literari, milanès etc.); i també quelcom trobem d'aquesta difusió en cat. (sobretot a Val. i cat. occid.) i fins i tot alguna aparició esparsa en port. i els dialectes de França. Em sembla clar que en aquest *taraümba* i el comú *tarumba* hi ha d'haver hagut una metàtesi de la *b-* amb la dental final de *baraünda* ocupant l'una el lloc de l'altra. L'origen de *baraünda* cast. és certament onomatopèic (no se n'ha trobat d'altra): *bara bara* (brogit confús) més el retrò profund de la *ü* sorgint bruscament en hiatus. El castellà en totes les èpoques de la seva història literària (i militar...), descabdellant àmpliament la vida del mot, l'encanava a les llengües veïnes. Si en la llengua d'origen hi hagués una variant +*baraünta*¹ quasi creuríem que aquí està tota la genealogia de *taraümba* /*atrumba*, amb aqueix nexa *-mb-* (bastant singular en català, i més sovint an-etimològic). Però no cal extremar la tesi: és clar que *tarumba* t a m b é pertanyia a la família «expressiva» de *tramabana*, *taral·liròt* en la qual un nou vingut s'havia de trobar «com a casa seva», i a això deu ser deguda sobretot la *t-* inicial; sense comptar que des del costat originari també degueren cooperar-hi *taranta*, *atarantado*, *tonto*, *turulato* etc., que ja pogueren tendir a alterar la *-nda* en *-nta*.

El procés semàntic del mot també així l'hem completat. És des de la idea de 'soroll confús', 'desori muniós' que s'arriba al matís d'atoridiment, atenció atordida, distreta', 'beneiteria' passant en part pel matís de «cargazón de cabeza» que li assenyalaria el valencià Escrig. *Hacer tarumba* diuen igualment els peruans. El mateix Maldà ja també l'usà en la forma fraseològica que *després* ha quedat primordial, però sempre